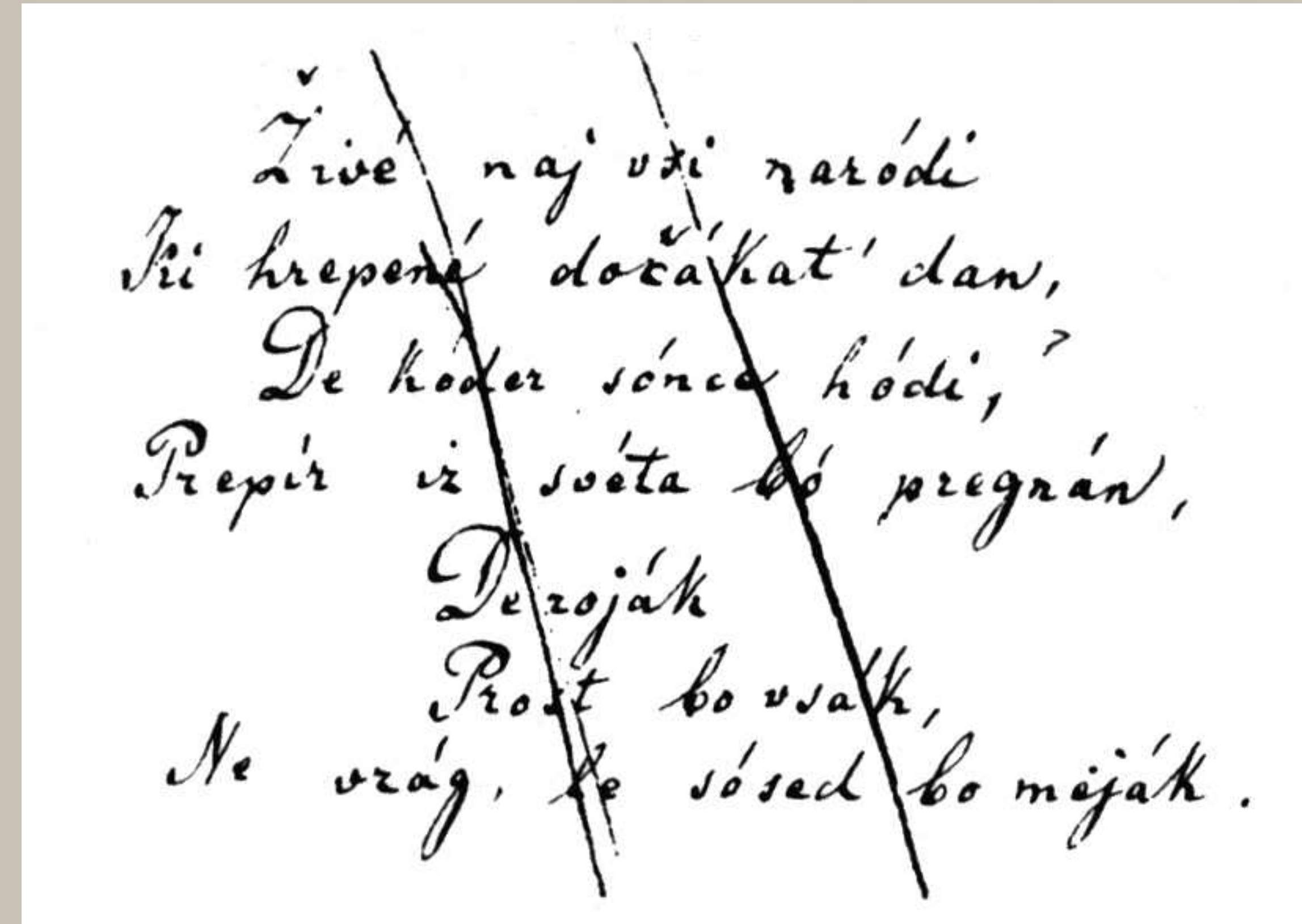
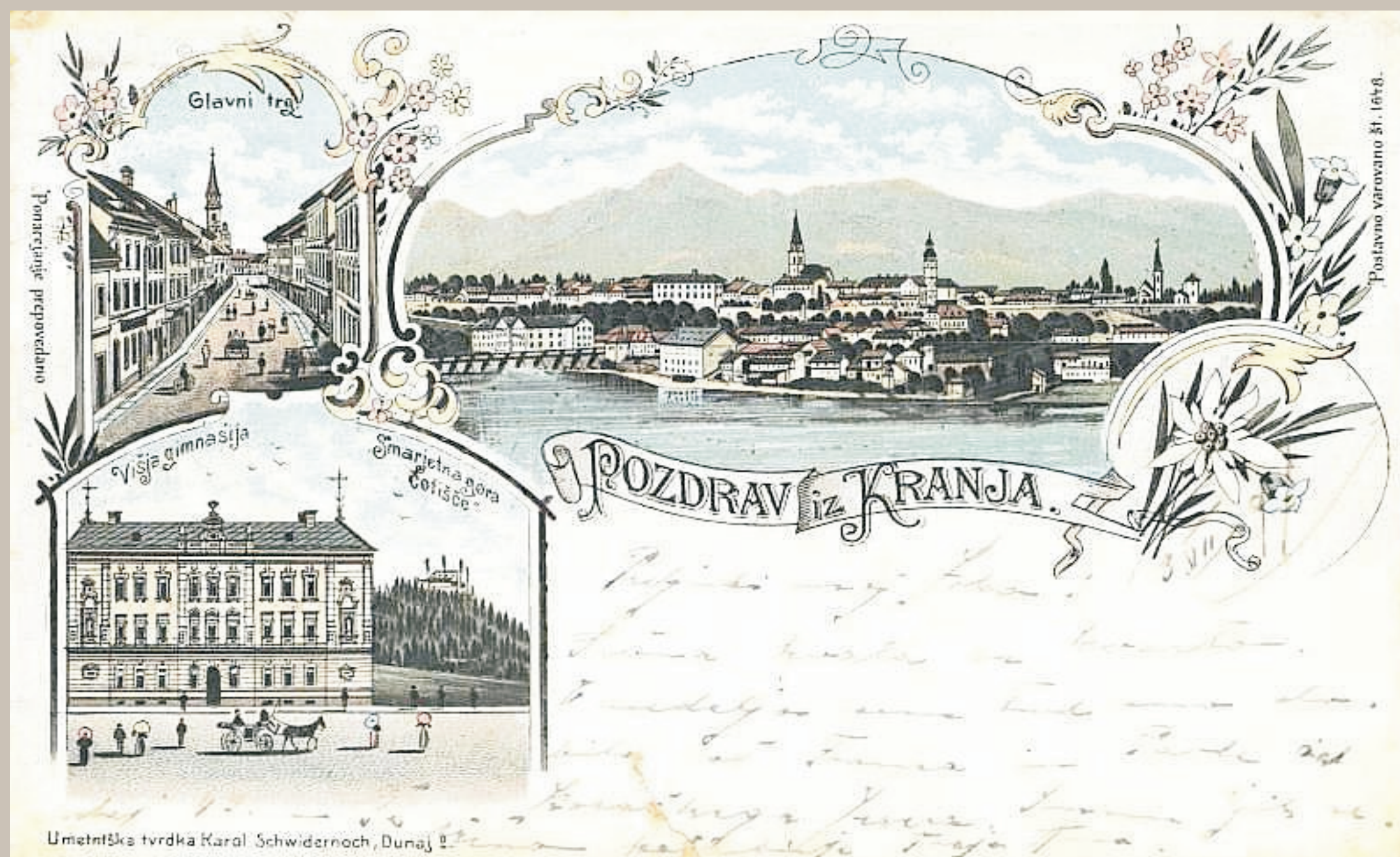

VOŠNJAK - NARODNI BUDITELJ, POLITIK

Prijetna praksa in "prva politiška agitacija"

S politiko se je začel ukvarjati sorazmerno pozno, po letu 1861, pa vendar je med vsemi njegovimi zanimanji in delovanji pustila največji pečat. Zanimivo, da se slovenstva ni globlje zavedal niti v revolucionarnem letu 1848 niti v dunajskih letih kot študent medicine, kjer se je družil z narodno zavednima Slovencema, bratoma Ipavec. Zagotovo pa se je v teh letih, ob bratih glasbenikih in z narodno pesmijo na klavirju, začela prebujati njegova narodna zavest.

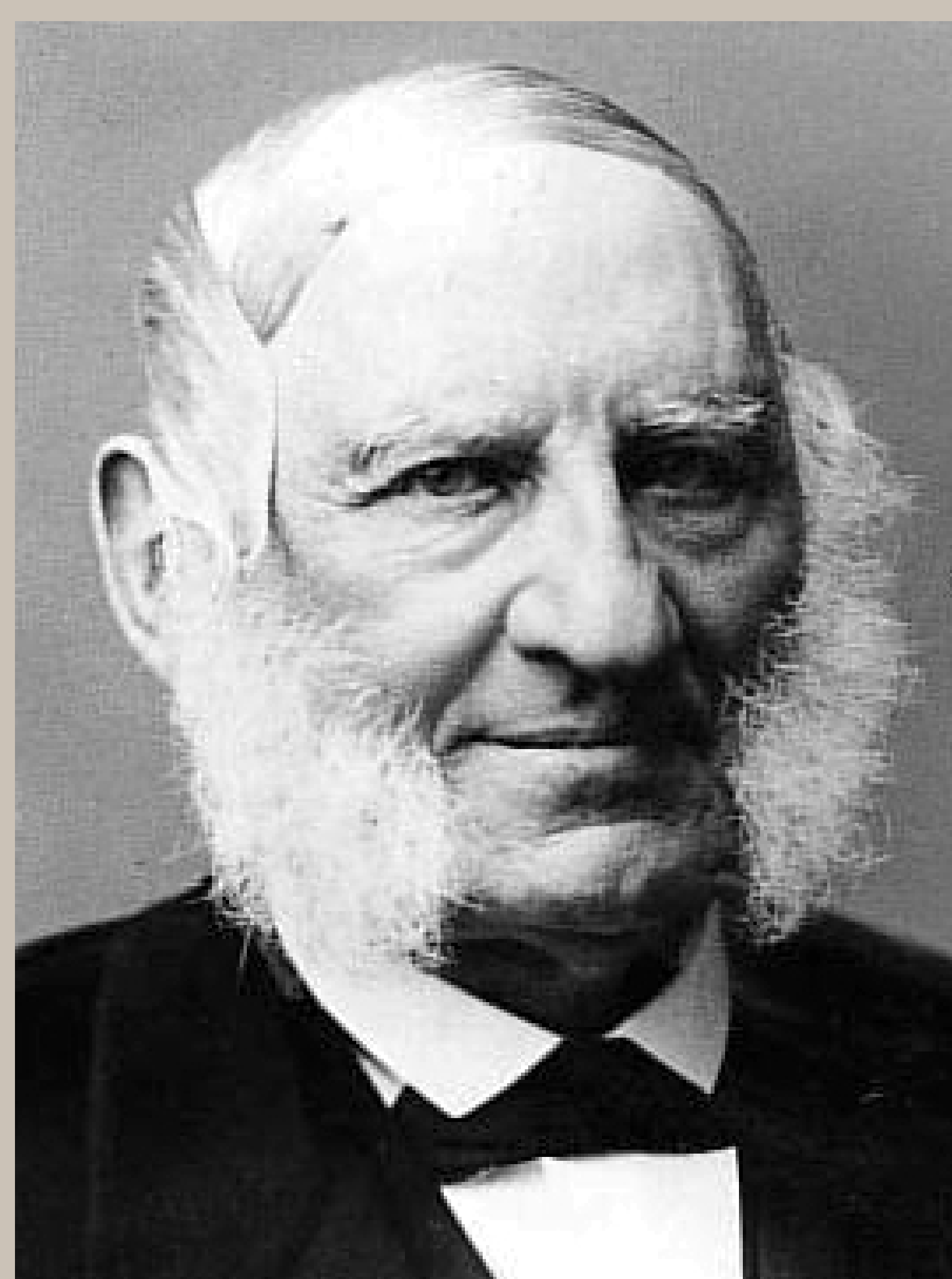

Šele v Kranju (1859-61), kjer je prebiral Prešernove Poezije in Novice ter se ob tem naučil knjižne slovenščine, je njegov nagli in občutljivi značaj počasi vzplamtel za narodno delo

Prva številka Novic 5. julij 1843, ki so izhajale do leta 1902 in jih je vse do smrti leta 1881 urejal dr. Janez Bleiweis. Po zaslugi dr. Josipa Vošnjaka, ki se je osebno zavzel za to, so jih lahko prebirali tudi v Kranju in kot piše, je bila "vsaka sreda imeniten dan, ker smo komaj pričakali, da smo v roke dobili Novice".

Po Bleiweisovem naročilu je leta 1861 v samo 14 dneh sam zbral 1200 podpisov za peticijo ministru Schmerlingu, v kateri so bile navedene vse točke narodnega programa, predvsem pa zahteva po enakopravnosti slovenščine v uradih in šolah. Da mu je to uspelo, se je "vozil po vsem okraju, se oglašal pri župnikih, ki so bili vsi pripravljeni nabirati podpise". To je bila njegova "prva politiška agitacija, ki se ni dopadala stari kranjski gardi", a se je Vošnjak malo menil za to, saj je imel v rokah dekret z imenovanjem za sekundarija ljubljanske bolnice.

Minister Anton von Schmerling, ki je bil Slovencem in Slovanom zelo nenaklonjen

VOŠNJAK - NARODNI BUDITELJ, POLITIK

Slovenska Bistrica

Pozneje je po krajih, kjer je služboval, ustanavljal društva ter budil mestno in kmečko ljudstvo k narodni zavednosti. Kljub svarilom, naj ne kali miru v prijetnem štajerskem mestecu, je ravno v Slovenski Bistrici, ki je bilo takrat izrazito nemškutarsko mesto, začel politično delovati zelo načrtno. Naklonjena sta mu bila le notar Franc Ratej in njegova žena, grofica Thurn. Povezal se je z mariborsko čitalnico in tamkajšnjo inteligenco.

Pogled na Glavni trg v Slovenski Bistrici

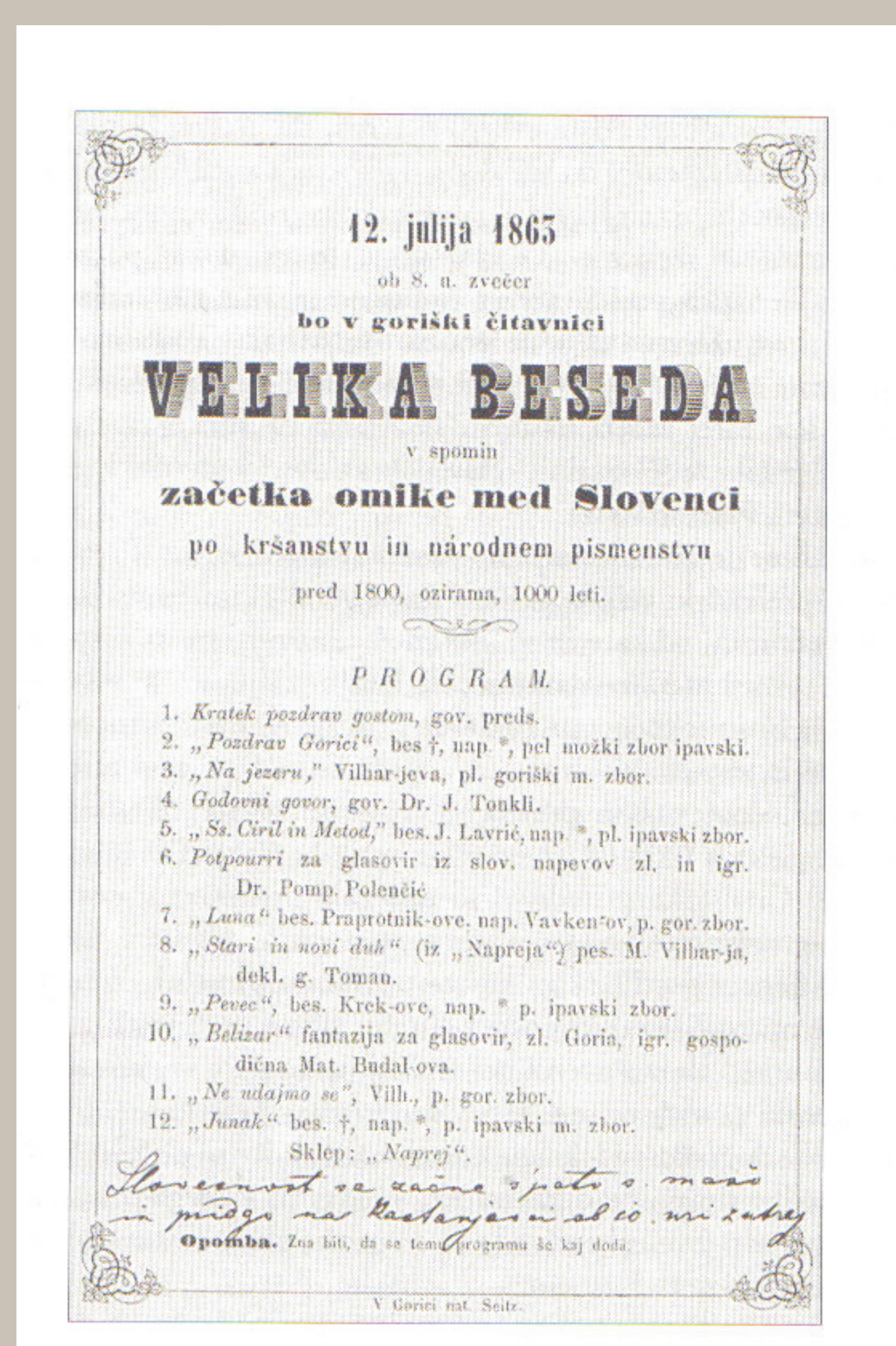
“Tačas smo se bratili vsi, ki smo bili poštenega narodnega mišljenja. Tudi smo vsi bili še mladi in delovali v bratovski ljubezni, torej pravi pobratimi.”*

V obdobju, ki je bilo za Slovence pomembno zaradi uveljavljanja slovenskega jezika v političnem in kulturnem življenju ter bujenju politične narodne zavesti, se je Josip Vošnjak izkazal kot govornik, organizator, pisec proglasov, programov, vabil in dopisov. Bil je tudi med ustanovitelji *Slovenske matice* (1864) in časopisa *Slovenski narod* (1868) ter številnih knjižnic, društev (Pisateljsko društvo), hranilnic in posojilnic.

"Društvo, kjer se slovensko govori in bere: Slovanska čitalnica"

"Da se do materne jezika več veselje in več ljubezen obudi, bodo se vsi člani vsak teden enkrat in komur bo mogoče, vsak dan zbirali in se ne samo tam, temveč tudi indi, kolikor mogoče slovenskega jezika posluževali." (2. člen pravilnika)

Julija 1861 so se v pisarni odvetnika dr. Ferdinanda Dominkuša sestali mariborski slovensko naravnani meščani ter ob neposredni spodbudi ustanovitve čitalnice v Trstu spomladi tega leta nato ustanovili prvo slovensko društvo z imenom *"narodna slovanska čitavnica"*.

Program "Velike besede" v Goriški čitavnici

Odbor Slovenske čitalnice v Mariboru 1880-1885

Društvo je za dosego svojega namena pričelo prirejati besede - prireditve s programskimi govori, solističnim ali zborovskim petjem, recitiranjem, muziciranjem in gledališkimi nastopi - enodejankami. Organizirali so tudi predavanja, jezikovne tečaje, a tudi zabavne tombole, loterije, veselice, maškarade in silvestrovanja. Marsikatera čitalnica je imela svoj pevski zbor, pevsko šolo in godbo, v svojih prostorih so imele domače in tuje časopise (Novice, Naprej, Slovenec, Slovenski narod, Slovenski gospodar) ter tudi prave knjižnice.

Čitalnice v 19. stoletju so predstavljale središče slovenskega kulturnega in političnega delovanja. V njih se je zbirala slovenska narodno zavedna inteligenca, obrtniki in trgovci, zlasti seveda slovenski.

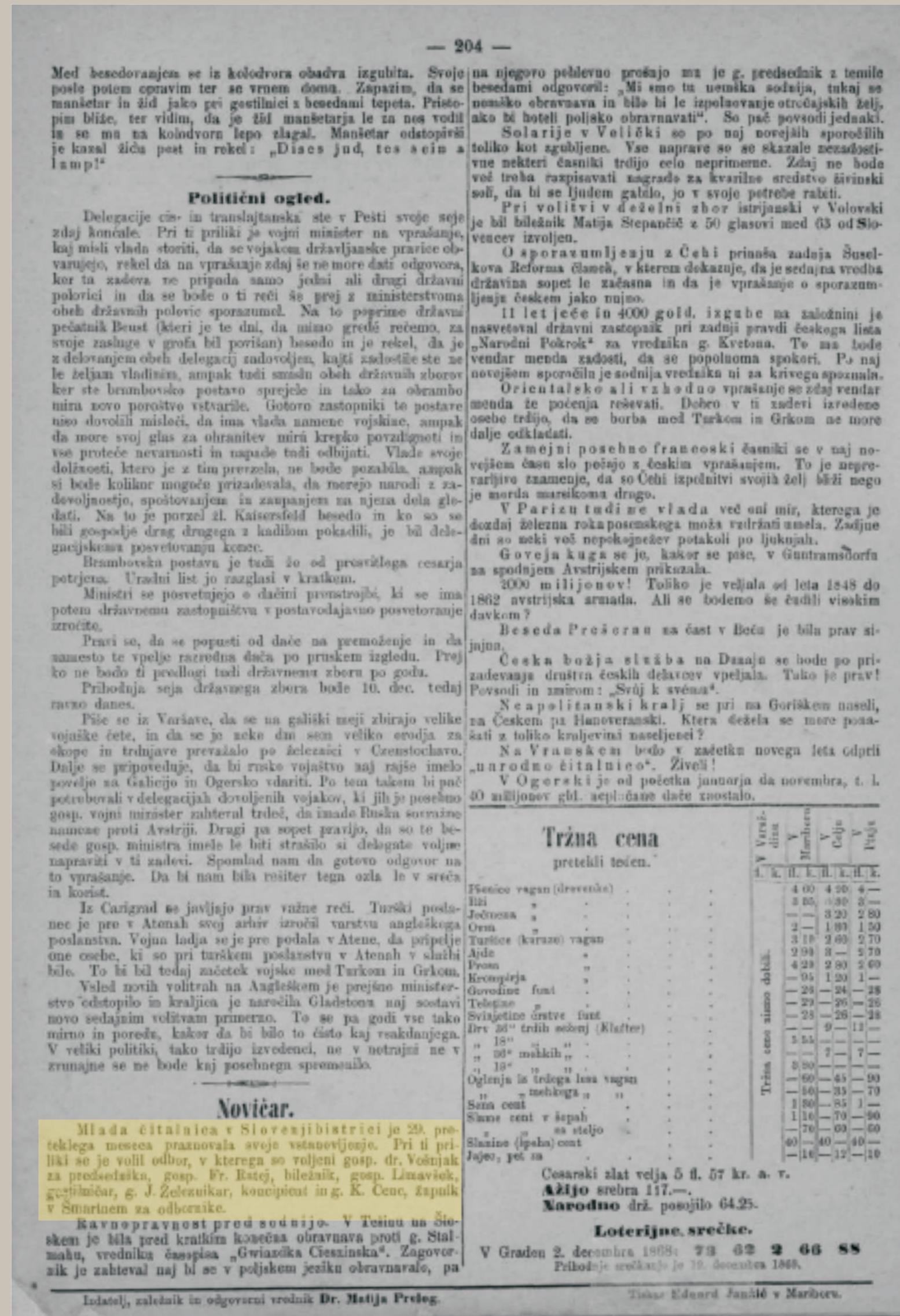
Na Štajerskem je bilo 13 čitalnic in sicer v Mariboru, Celju, Žalcu, Vranskem, Vojniku, Laškem, Sevnici, **Slovenski Bistrici**, Rušah, Benediktu v Slovenskih goricah, Ptuj, Ljutomeru in Ormožu.

* J. Vošnjak: *Spomini*, 1982, str. 126

VOŠNJAK - NARODNI BUDITELJ, POLITIK

"Mlada čitalnica v Slovenjibistrici"

"Meseca novembra smo tudi v Slovenski Bistrici ustanovili čitalnico s silno pohlevnim številom udov. Predsednik sem bil jaz, odborniki so bili notar Ratej, Ivan Železnikar, koncipient pri notarju, gostilničar Simonšek in župnik Cenc. Slovesno odprli smo jo na Silvestrovo s petjem in tombolo. Ko smo se pripravljali z zabavo, je neki večer skozi okno prav prek moje glave priletel precej debel kamen, ki ga je neki fanatičen ali podmičen nasprotnik zalučil s ceste v okno prvega nadstropja. K veselici se je pripeljala iz Maribora kočija s tamošnjimi rodoljubi; med njimi sta bila dr. Zarnik in Jurčič. Ker so že po kosilu prišli, sem jih peljal k svojemu vinogradu, pokušat novo vino ... Prišli smo nazaj v mesto prav dobre volje in Mariborčani so se šele polnoči odpeljali. Bil je hud mraz in Zarnik mi je pozneje tožil, da mu je, kakor se je drastično izrazil, skoro špeh na trebuhu zmrznil, ker je sedel na kozlu zraven kočijaža ... Čitalnica je po mojem odhodu l. 1871 zaspala in se k novemu življenju zbudila šele po več kot tridesetih letih."*

Novica o delovanju "Mlade čitalnice v Slovenjibistrici" v Slovenskem gospodarju dne 10.12.1868

"Slovenski tabori! Najkrasnejša doba naše narodne zgodovine"

"Še enkrat vam kličemo: na noge slovenski možje, če vam še kaj za stare pravice mar!... Samo če bomo iz vseh stanov združeni sklepali in sklenoli, potem bomo kaj dosegli, da nam bo boljše šlo, nego zdaj! Na noge toraj! Zdramimo se iz svojega tako rekoč mrtvaškega spanja! Pomagajmo si sami! Kajti ako si ne bomo sami pomagali, nam ne bo nihče na tem svetu pomagal!"*

Valentin Zarnik, Josip Vošnjak, Josip Jurčič, Fran Levstik, Radoslav Razlag, Anton Tomšič, Matija Prelog in drugi mladoslovenci so bili prvi, ki so dojeli, da je nujno potrebno narodno prebuditi najštevilčnejši slovenski družbeni sloj - kmete (več kot 80% takratnega prebivalstva). Podprli so jih tudi domoljubno usmerjeni duhovniki kot npr. Davorin Trstenjak, Anton Klemenčič in Božidar Raič.

Štajerski slovenski rodoljubi so zavzeli nasploh radikalnejša stališča, kot je to veljalo za slovenske rodoljube s Kranjskega.

Prelogov poziv v Slovenskem gospodarju 25.6.1868, s katerim se obrača na vse Slovence, naj prireajo tabor

Fotografija prvega slovenskega tabora v Ljutomeru 9.8.1868, ki je odprl pot taborskemu gibanju na Slovenskem. Tako množična udeležba, 7000 gostov, je bila odraz vztrajnega dela ljutomerske čitalnice, katere posledica je bila globoka narodna prebujenost ljudstva.

* Slovenski narod, iz vabila na prvi tabor v Ljutomeru, 01.08. 1868